

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet *2000-luvulle*

Sisältö

Saatesanat	2
Alkusanat	3
Kansainvälisen Osuustoimintaliiton osuustoiminnan identiteettiä koskeva kannanotto	4
Määritelmä	4
Arvot	4
Periaatteet	4
Kannanoton tausta	6
Johdanto	6
Syyt periaatteiden tarkistukseen	8
Osuuskunnan määritelmä	10
Arvot	12
Perusarvot	12
Eettiset arvot	14
Periaatteet	16
Johdanto	16
1. Vapaaehtoisen ja avoimen jäsenyyden periaate	16
2. Demokraattisen jäsenhallinnon periaate	19
3. Jäsenen taloudellisen osallistumisen periaate	20
4. Itsenäisyyden ja taloudellisen riippumattomuuden periaate	22
5. Koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaate	22
6. Osuuskuntien keskinäisen yhteistyön periaate	23
7. Toimintaympäristövastuun periaate	24
Johtopäätös	24

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet

2000-luvulle

**Kansainvälisen Osuustoimintaliiton
osuustoiminnan identiteettiä
koskeva kannanotto**

Kannanoton tausta

4. painos

Julkaisija: Osuustoiminnan neuvottelukunta

Kolme suurta megatrendiä vaikuttavat maailmassa kansakuntien, kansantalouksien ja jokaisen ihmisen tulevaisuuteen: öljyn ehtyminen, ilmastonmuutos ja nopea väestönkasvu.

Öljyn ehtyminen ja hinnan nousu vaikuttavat syvästi yhteiskuntiin: aina arkisesta muovipussien käytöstä rakentamiseen, liikenteeseen ja ruoantuotantoon ja ruoan hintaan. Öljyn tuotannon huippu on ehkä jo saavutettu. Perimmäinen syy öljyn hinnan nousuun on se, että tuotanto ei vastaa kasvavaan kysyntään. Öljyriippuvaiset yhteiskunnat ovat monien uudistusten edessä.

Ilmastonmuutos on ollut käynnissä jo pitkään. Sitä voidaan hidastaa, mutta tuskin pysäyttää. Ilmastonmuutoksen välitön vaikutus on vesipula ja kuivuus monin paikoin maailman väkirikkaita alueita. Näillä alueilla sadot pienenevät ja elintarviketikriiseistä tulee arkipäivää. Kuivuus johtaa väen pakkautumiseen kaupunkiin.

Nopea väestönkasvu vaikeuttaa entisestään riittävän ruoantuotannon järjestämistä, johtaa toimeentulo-ongelmiin ja ajaa laajoihin muutoliikkeisiin. Ne johtavat yleensä sinne, missä on vielä elintilaa ja elinmahdollisuuksia eli esimerkiksi Euroopan Unionin valtioihin ja Yh-

dysvaltoihin.

Nämä megatrendit johtavat pitkällä aikavälillä joka suunnasta nousevaan niukkuuteen. Se ei tarkoita aina absoluuttista köyhyyttä, mutta se tarkoittaa tarvetta arvioida elämäntapaamme uudelleen. Suuri kysymys on, miten ihmiskunta aikoo selviytyä näiden kehityskulkujen aikana.

Niukkuus ja sen jakaminen tulee olemaan ihmiskunnan ydinkysymyksiä tulevaisuudessa. Palataan ikään kuin siihen alkuasetelmaan ja niihin alkuajatuksiin, joka olivat esillä osuustoiminnan pioneeriaikoina. Siksi osuustoiminnan arvot ja periaatteet ovat globalisaatiossa entistäkin ajankohtaisemmat.

Vääjäämättömät kehitystrendit suorastaan pakottavat ottamaan osuustoiminnan perusarvot laajasti käyttöön yhteiskuntien ja talouksien organisoimisessa; sitä parempi, mitä nopeammin. "Liikevoitto" ei olekaan ihmiskunnan pääasia, vaan se, miten kohtuullisesti ja oikeudenmukaisesti selvittää eteenpäin – omin voimin, mutta yhdistyneinä.

Helsingissä syyskuussa 2008

Osuustoiminnan neuvottelukunta

Osuustoiminnan identiteettiä koskeva kannanotto hyväksyttiin Kansainvälisen Osuustoimintaliiton 100-vuotisjuhlakongressissa ja yleiskokouksessa Manchesterissä vuonna 1995. Kananotto oli ICA:n hallituksen esitys yleiskokoukselle ja tulos pitkästä prosessista, johon otti osaa tuhansia osuustoimintaihmiä ympäri maailmaa. Prosessia ohjasi professori *Ian MacPherson* Kanadasta. Hän laati useita luonnoksia kannanotosta ja sen tausta-aineistosta pyrkiessään ymmärtämään osuustoimintaliikkeen aseman ja tarpeet 1900-luvun lopussa.

Periaatetyöryhmä

Ian MacPhersonia avusti työryhmä, jonka jäseniä olivat *Raija Itkonen* Suomesta, *Hans Münkner* Saksasta, *Yehudah Paz* Israelista, *Masabiko Shiraishi* Japanista, *Hans-Detlef Wülker* Saksasta ja ICA:n pääjohtaja *Bruce Thordarson*.

Neuvottelukunta

Periaatetyöskentelyyn osallistui myös seuraavista henkilöistä koottu neuvottelukunta:

Dante Cracogna, Argentiina, Leon Schuffman, Argentiina, Aboudou Toure Cheaka, Benin, Guinka Doulevska, Bulgaria, Juan Diego Pacheco, Costa Rica, Mohamed Idris, Egypti, Kamal H. Aboul Kheir, Egypti, Juan Luis Arrieta, Espanja, R.C. Dwivedi, Intia, Shashi Rajagopalan, Intia, G.K. Sharma, Intia, Robert Houlton, Iso-Britannia, Edgar Parnell, Iso-Britannia, Rita Rhodes, Iso-Britannia, Daniel Rosolio, Israel, Tristram Eastwood, Italia, Giuliano Vecchi, Italia, Shiro Futagami, Japani, Masao Ohya, Japani, Momoe Tachikawa, Japani, Tadashi Torii, Japani, Alexandra Wilson, Kanada, Victorine Kpohazounde, Kenia, Bernadette Wanyonyi, Kenia, Armando Tovar Parada, Kolumbia, Dionysos Mavrogiannis, Kreikka, Ungku A. Aziz, Malesia, Ada S. Kibora, Norsunluurannikko, Maria Jerczynska, Puola, Tadeusz Kowalak, Puola, Anna Tuz, Puola, Francoise Baulier, Ranska, André Chomel, Ranska, Jacques Moreau, Ranska, Calixte Parpais, Ranska, Sven-Åke Böök, Ruotsi, Lars Hillbom, Ruotsi, Birgitta Lindström, Ruotsi, Paul G. Armbruster, Saksa, Claus-Jürgen Hachmann, Saksa, Lim Ho Seng, Singapore, Jürgen von Mural, Sveitsi, Vincent Lubasi, Tansania, Anne Buch Jørgensen, Tanska, Charles Kabuga, Uganda, Ivan Stepanenko, Ukraina, Janus Juhasz, Unkari, Chris Baker, Yhdysvallat

Kansainvälisen Osuustoimintaliiton osuustoiminnan identiteettiä koskeva kannanotto

Määritelmä

Osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja tavoitteitaan.

Arvot

Osuuskuntien perustana ovat omaisuuden, omavastuisuuden, demokratian, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden arvot. Kuten perustajansa osuustoimintaliikkeen jäsenet uskovat rebellisyyden, avoimuuden, yhteiskunnallisen vastuun ja muita ihmisistä välittämisen eettisiin arvoihin.

Periaatteet

Osuustoiminnan periaatteet ovat suuntaviittoja arvojen toteuttamiseksi käytännössä.

1. periaate:

Vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys

Osuuskunnat ovat vapaaehtoisia organisaatioita, jotka ilman sukupuolista, yhteiskunnallista, rodullista, poliittista tai uskonnollista syrjintää ovat avoimia kaikille, jotka voivat käyttää osuuskunnan palveluja ja ovat valmiita noudattamaan jäsenyyden velvoitteita.

2. periaate:

Demokraattinen jäsenhallinto

Osuuskunnat ovat jäsentensä hallitsemia demokraattisia organisaatioita. Päätöksentekoon aktiivisesti osallistuva jäsenistö määrää niiden toimintalinjoista. Luottamushenkilöinä toimivat miehet ja naiset ovat vastuussa toiminnastaan jäsenistölle. Perusosuuskunnissa jäsenillä on yhtäläinen äänioikeus (jäsen/ääni). Myös muun asteisissa osuuskunnissa hallinto on järjestetty demokraattisesti.

3. periaate:

Jäsenten taloudellinen osallistuminen

Jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti osuuskunnan pääoman kartuttamiseen ja hallitsevat sitä demokraattisesti. Ainakin osa pääomasta on yleensä osuuskunnan omaisuutta. Jäsenyyden edellyttämälle osuusmaksulleen jäsenet saavat yleensä vain rajoitetun koron tai eivät korkoa lainkaan. Ylijäämän jäsenistö osoittaa yhteen tai useampaan seuraavista tarkoituksista: osuuskunnan kehittämiseen perustamalla mikäli mahdollista ainakin osaksi jakamattomia rahastoja, etuihin jäsenille suhteessa heidän käyttämiinsä palveluihin tai jonkin muun jäsenistön hyväksymän toiminnan tukemiseen.

4. periaate:

Itsenäisyys ja riippumattomuus

Osuuskunnat ovat itsenäisiä, jäsentensä hallitsevia, omatoimisuuteen perustuvia organisaatioita. Mahdollisten sopimusten tekeminen muiden organisaatioiden kanssa valtiotalta mukaan luettuna tai ulkopuolisen pääoman hankinta tapahtuu jäsenten demokraattista hallintoa tai osuuskunnan itsenäisyyttä vaarantamatta.

Kannanoton suomennos:

Pellervo-Seura ry ja Suomen Kuluttajaosuustoiminnan Liitto ry

5. periaate:

Koulutus, oppiminen ja viestintä

Osuuskunnat tarjoavat jäsenilleen, luottamushenkilöilleen, liikkeenjohdolle ja henkilöstölleen mahdollisuuden koulutukseen ja oppimiseen tehokkaan osallistumisen toteuttamiseksi osuuskunnan kehittämiseen. Osuuskunnat viestivät suurelle yleisölle sekä etenkin nuorisolle ja mielipidevaikuttajille osuustoiminnan luonteesta ja sen eduista.

6. periaate:

Osuuskuntien keskinäinen yhteistyö

Osuuskunnat palvelevat jäsenistöään tehokkaimmin ja vahvistavat osuustoimintaliikettä harjoittamalla keskinäistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

7. periaate:

Vastuu toimintaympäristöstä

Osuuskunnat toimivat yhteisöjensä kestäväen kehityksen hyväksi jäsenten päättämällä tavalla.

Jobdanto

Kansainvälinen Osuustoimintaliitto hyväksyi yleiskokouksessaan Manchesterissä syyskuussa 1995 osuustoiminnan identiteettiä koskevan kannanoton. Kannanotto käsittää osuuskunnan määritelmän, luettelon liikkeen avainarvoista sekä uudistetut periaatteet, joiden tarkoituksena on ohjata osuustoimintaa uuden vuosituhannen alkaessa.

Tässä esityksessä selvitetään kannanoton taustaa sekä tarkastellaan joitakin esille nousseita avainkysymyksiä etenkin periaatteiden osalta.

Perustamisestaan vuodesta 1895 lähtien Kansainvälinen Osuustoimintaliitto eli ICA on ollut ylin auktoriteetti osuuskuntien määrittelyssä sekä selvitettyä niitä periaatteita, joihin osuuskuntien tulisi perustua. ICA on kahdesti aiemmin, ensimmäisen kerran vuonna 1937 ja toisen kerran vuonna 1966, laatinut virallisen julistuksen osuustoiminnan periaatteista. Edellisillä, kuten vuoden 1995 uudistuksellakin on pyritty selittämään, kuinka osuustoiminnan

periaatteita pitäisi tulkita vallitsevissa olosuhteissa.

Osuustoiminnan periaatteiden aika ajoin tapahtuva tarkistaminen on osuustoimintaliikkeen voimanlähde. Tarkistukset osoittavat, miten osuustoiminta-ajatusta voidaan soveltaa muuttuvassa maailmassa. Periaatteissa esitetään kuinka osuuskunnat voivat järjestäytyä vastamaan uusiin haasteisiin. Uudistus myös kannustaa osuustoimintaihmiä eri puolilla maailmaa miettimään osuustoimintaliikkeen perustarkoitusta.

Osuustoimintaliike on muuttunut jatkuvasti koko historiansa ajan. Se jatkaa muuttumistaan tulevaisuudessakin. Muutokset pohjautuvat kuitenkin aitoon kunnioitukseen ihmisiä kohtaan sekä uskoon heidän kykyynsä kehittyä taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti keskinäisellä yhteistyöllä. Osuustoimintaliikkeen käsitys on se, että demokratian soveltaminen taloudelliseen toimintaan on mahdollista, tarpeen ja tehokasta. Se katsoo demokraattisesti hallittujen

taloudellisten yritysten edistävän yhteistä hyvää. Vuoden 1995 periaatteita koskeva kannanotto perustuu näihin filosofisiin ydinajatuksiin.

Osuuskunnat eivät ole syntyneet vain yhdestä juuresta. Erityyppisiä osuuskuntia on kaikkialla maailmassa. Ne palvelevat monia eri tarpeita, ja ne menestyvät erilaisissa yhteiskunnissa. Tämän osuustoiminnan identiteettiä koskevan asiakirjan laatimisen tärkeimpiä syitä olikin osoittaa osuustoiminnan moninaisuus ja määritellä kaikille osuuskunnille ominaiset piirteet riippumatta siitä, mitä ne tekevät tai missä ne toimivat. Kannanotto tarjoaa yhteisen pohjan osuustoiminnan kaikkien keskeisten toimintamuotojen menestykselle ja tehokkaalle yhteistyölle.

Osuuskuntia syntyi Euroopassa ensimmäisen kerran erillisinä juridisinä yksiköinä 1800-luvulla. Saavutettuaan pysyvää menestystä 1840-luvun vaikeina vuosina osuuskunnat alkoivat levitä viitenä eri perinteenä: *kuluttajaosuuskuntina*, jotka on pitkään yleisesti liitetty Rochdalen uranuurtajiin, *työosuuskuntina*, joiden suurin vahvuus oli alun perin Ranskassa, *osuuskassoina*, jotka yleisesti ottaen saivat alkunsa Saksassa, *maatalousosuuskuntina*, jotka juonsivat juurensa Tanskasta ja Saksasta sekä *palveluosuuskuntina*, kuten asunto-osuuskuntina ja terveydenhoitoalan osuuskuntina, joita syntyi eri puolilla teol-

lista Eurooppaa 1800-luvun lopulla. Kaikki nämä osuustoiminnan eri muodot menestyivät - vaikkakaan eivät kaikkialla yhtä hyvin - useimmissa Euroopan maissa 1800-luvulla ja levisivät yli koko maailman 1900-luvulla.

Vuoden 1995 osuustoiminnan identiteettiä koskevalla kannanotolla Kansainvälinen Osuustoimintaliitto vahvistaa virallisesti näiden viiden perinteen yhdenvertaisuuden, tunnustaa jokaisen elinvoimaisuuden ja toteaa, että juurista riippumatta jokainen perinne on muovautunut omalla tavallaan eri yhteiskunnissa ja kulttuureissa.

Kannanoton tarkoituksena on **K**palvella osuuskuntia tasaveroisesti kaikissa taloudellisissa, yhteiskunnallisissa ja poliittisissa olosuhteissa. Kannanotossa todetaan osuustoiminnan eri haarojen muodostaneen omat osuustoimintaliikkeensä kukin omalla tavallaan oppimalla toisiltaan ja noudattamalla periaatteita, mutta rakentamalla organisaationsa omien tarpeidensa, kokemustensa ja kulttuuriensa pohjalta. Vuoden 1995 kannanotto hyväksyy tämän monimuotoisuuden ja tukee sitä.

Kannanotto luo pohjan kaikki **K**en osuuskuntien toiminnalle. Jokaisella osuuskuntatyypillä on kuitenkin omat erityistarpeensa ja painopisteensä. Tästä syystä jokainen

toimialajärjestö oli ICA:n vuoden 1995 yleiskokoukseen mennessä joko laatinut tai laatimassa kannanottoa omista toimintaperiaatteistaan osoittaakseen, mitä osuustoiminnan yleiset periaatteet merkitsevät asianomaiselle toimialalle vallitsevissa olosuhteissa.

Lopuksi kannanotto toteaa kansainvälisen osuustoimintaliikkeen

ainutlaatuisen mahdollisuuden tukea ihmisiä heidän etujensa harmonisoinnissa tavaroiden ja palvelujen kuluttajina, säästäjinä ja sijoittajina, tuottajina ja työntekijöinä. Luomalla yhteisen perustan kannanotto edistää keskinäistä ymmärrystä ja yhteistyötä sekä laajentaa kaikenlaisen osuustoiminnallisen yrittämisen näkökulmaa.

Syyt periaatteiden tarkistukseen

Kansainväliseen osuustoimintaliikkeeseen kohdistuvat uudet haasteet tekivät osuustoiminnan identiteetin määrittelyn v. 1995 sekä aiheelliseksi että hyödylliseksi.

Vuosina 1970 - 1995 markkinatalouden vaikutus kasvoi dramaattisesti kaikkialla maailmassa. Perinteiset kaupan esteet vähenivät huomattavasti ja monet muutoksista, kuten vapaakauppa-alueet, hallitusten supistunut tuki maataloudelle ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaminen loivat uhkia osuuskuntien vuosikymmeniä vanhalle taloudelliselle toimintaympäristölle. Menestymisensä turvaamiseksi tai eloonjäämisensä varmistamiseksi osuuskuntien piti selvittää suhtautumisensa muuttuneisiin olosuhteisiin.

Muutokset merkitsivät myös sitä, että useimmat osuuskunnat joutuivat toimimaan entisestään kiristyneessä

kilpailutilanteessa. Pääoma liikkui uuden tietoliikenteen avulla ympäri maailmaa lähes esteettä etsien kannattavimpia sijoituskohteita. Taloudellisesti tämä merkitsi sitä, että monet osuuskunnat joutuivat vastatusten suurten ylikansallisten yritysten kanssa, joilla oli sekä pääomaa että osuuskunnilta puuttuvia juridisia etuja.

Älyllisellä ja asenteellisella tasolla osuuskuntia vastassa olivat sijoittajien hallitsemaa liiketoimintaa tukevat kansainväliset viestintävälineet ja oppilaitokset, jotka julistivat sijoittajien hallitseman liiketoiminnan ylivaltaa. Kansalaisten etua ajavien, demokraattisesti hallittujen yritysten arvo joutui kyseenalaiseksi. Kapitalististen yritysten menestys nakersi luottamusta osuustoimintaan etenkin Pohjois-Atlantin maissa. Niinpä tarvittiin selkeä visio osuuskuntien ainutlaatuisuudesta ja merkityksestä.

Keskitetyn suunnitelmatalouden kromahdus asetti osuuskuntien merkityksen kyseenalaiseksi myös itäisessä Keski-Euroopassa. Mikä paradoksaalista, se avasi samalla mahdollisuuden osuustoimintayritysten uudestisyntymiselle edellyttäen kuitenkin selvää käsitystä siitä, miten uusia ja uudistettuja liikkeitä pitäisi säädellä ja kannustaa.

Samanaikaisesti monien Aasian maiden nopea vaurastuminen sekä eräiden Latinalaisen Amerikan ja Afrikan maiden talouskasvu loi ennenkokemattomia mahdollisuuksia osuuskuntien laajentumiselle. Juuri näiden maanosien osuustoimintajohdajien uudet ajatukset ja tuore innostus olivat suureksi osaksi osuustoiminnan identiteetin ja periaatteiden tutkimisen liikkeellepaneva voima.

Kaikki nämä kehitysvirtaukset toivat uusia näkökulmia kansainväliseen osuustoimintaan, kyseenalaistivat perinteisiä olettamuksia ja tarjosivat uusia tulkintoja sekä uusia ratkaisuja vanhoihin ongelmiin. Niiden toteuttaminen edellytti kuitenkin näkemystä siitä, miten osuuskuntien tulisi toimia nopeasti muuttuvissa olosuhteissa.

Osuustoiminta kohtasi 1990-luvulla myös muita yleisluontoisempia ongelmia, jotka näyttivät voimistuvan seuraavina vuosikymmeninä. Ongelmat liittyvät ihmiskunnan elinoloissa eri puolilla maailmaa tapahtuviin muutoksiin, kuten väestön nopeaan kasvuun, ympäristöky-

symyksiin, taloudellisen vallan keskittymiseen yhä harvempiin käsiin, kaikissa kulttuureissa esiintyviin erilaisiin kriiseihin, kasvavaan köyhyyteen liian monissa osissa maapalloa sekä yhä useampien etnisten sotien purkauksiin.

Osuuskuntien ei voida sinänsä odottaa kokonaan ratkaisevan näitä ongelmia, mutta ne voivat olla suureksi avuksi niiden ratkaisemisessa. Ne voivat tuottaa ja myydä hyvinlaatuisia elintarvikkeita kohtuulliseen hintaan. Ne voivat osoittaa ja ovat usein osoittaneetkin huolenpitoa ympäristöstä. Ne voivat täyttää historiallisen tehtävänsä ja jakaa taloudellista valtaa laajemmalle ja oikeudenmukaisemmin. Niiden voidaan odottaa toimivan yhteisöjensä hyväksi. Ne voivat auttaa oma-toimisia ihmisiä pääsemään eroon köyhyydestä. Ne voivat auttaa eri kulttuureja, uskontoja ja poliittisia vakaumuksia edustavia ihmisiä toimimaan yhdessä. Osuustoiminnalla on paljon tarjottavaa maailmalle vain kehittämällä perinteistä ainutlaatuisuuttaan ja vastaamalla tehokkaasti omien jäsentensä tarpeisiin.

Osuustoiminnan identiteettiä koskevaa kannanottoa on sen vuoksi tarkasteltava sekä historiallisesta, nykypäivän että tulevaisuuden näkökulmasta. Seuraavassa paneudutaan lyhyesti kannanoton eri osiin näistä kolmesta näkökulmasta.

Osuuskunnan määritelmä

Kannanotto määrittelee osuuskunnan seuraavasti: *Osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja tavoitteitaan.*

Määritelmä on tarkoitettu ydinkannanotoksi. Se ei ole "täydellisen" osuuskunnan kuvaus. Se on tarkoituksellisesti laaja-alainen ja ottaa huomioon, että erityyppisten osuuskuntien jäsenet osallistuvat toimintaan eri tavoin ja että jäsenillä tulee olla vapauksia toiminnan organisoinnissa. Määritelmän toivotaan hyödyttävän lainsäädäntötyössä, jäsenien koulutuksessa sekä oppimateriaalien laadinnassa.

Määritelmä korostaa seuraavia osuuskunnan erityispiirteitä:

(a) Osuuskunta on *itsenäinen*, mikä tarkoittaa sen mahdollisimman suurta riippumattomuutta valtiovallasta ja muista yrityksistä.

(b) Se on *henkilöyhteisö*, mikä merkitsee sitä, että osuuskunta voi määrittellä henkilön valitsemallaan juridisella tavalla. Monet perusosuuskunnat eri puolilla maailmaa hyväksyvät jäseniksi ainoastaan luonnollisia

henkilöitä. Toiset puolestaan hyväksyvät juridisia henkilöitä, mikä monessa lainsäädännössä käsittää myös yritykset ja antaa niille samat oikeudet kuin muille jäsenille. Muut kuin perusosuuskunnat ovat yleensä toisten osuuskuntien omistamia. Jäsenen tulee päättää, millä tavoin niiden demokraattinen hallinto järjestetään.

(c) Jäsenyys on *vapaaehtoinen*.

Osuuskunnan jäsenyys ei saa olla pakollinen. Jäsenillä pitää olla vapaus osuuskuntien tarkoitus ja varat huomioon ottaen liittyä ja erota.

(d) Osuuskunnan jäsenet toteuttavat *taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan*. Määritelmän tämä osaa korostaa sitä, että jäsenet ovat perustaneet osuuskunnan sekä omaksi että yhteiseksi hyväksi. Osuuskunnat toimivat yleensä markkinoilla, joten niiden on toimittava tehokkaasti ja taloudellisesti. Valtaosa osuuskunnista on olemassa jäsenien taloudenpidon tukemiseksi, mutta niillä on myös sosiaalisia ja kulttuurisia tavoitteita. Näillä tarkoitetaan sellaisten sosiaalisten tavoitteiden, kuten esimerkiksi terveyspalvelujen tai lastenhoidon järjestämistä. Tällainen toiminta on toteutettava taloudellisesti jäsenien etua palvelulla tavalla. Jäsenien tarpeiden ja toiveiden perusteella osuuskunnalla voi myös olla sivistyksellisiä

tavoitteita, kuten kansallisen kulttuurin edistämistä, rauhan edistämiseen liittyviä tehtäviä, urheilun ja kulttuuritapahtumien tukemista ja yhteiskuntasuhteisiin liittyviä tehtäviä. Parempaan kulttuuriseen, älylliseen ja henkiseen elämän turvaaminen voikin tulevaisuudessa olla yksi tärkeimpiä tehtäviä, joilla osuuskunnat tuottavat hyötyä jäsenilleen ja tukevat yhteisöjään.

Jäsenten tarpeet saattavat olla erikoisia tai vähäisiä, ne voivat olla monenlaisia, ne voivat olla sosiaalisia tai kulttuurisia tai yksinomaan taloudellisia. Olivatpa ne mitä tahan-

sa, osuuskunnat ovat olemassa jäseniään varten.

(e) Osuuskunta on yhteisesti omistettu ja demokraattisesti hallittu yritys. Tällä tarkoitetaan sitä, että valta on osuuskunnissa jaettu jäsenille demokraattisesti. Omistamisen ja demokraattisen hallinnon kaksoisluonne on erityisen tärkeä piirre erottamaan osuuskunnat muista kuten pääomayrityksistä tai valtion yrityksistä. Jokainen osuuskunta on myös yritys siinä mielessä, että se on organisoitu yksikkö ja toimii yleensä markkinoilla, joten sen on myös pyrittävä palvelemaan jäseniään tehokkaasti.

Perusarvot

Osuustoimintaliikkeellä on pitkä ja arvokas aatehistoria. Ihmiskunnan viimeisten kymmenen sukupolven aikana monet teoreetikot ympäri maailmaa ovat vaikuttaneet osuustoiminnalliseen ajatteluun, ja suuri osa tuosta ajattelusta on koskenut osuustoiminnan arvoja. Osuuskunnat ovat myös kehittyneet monien eri ajatussuuntien keskuudessa, joihin kuuluvat kaikki maailman suuret uskonnot ja ideologiat. Koska nämä ajatussuunnat ovat vaikuttaneet paljon osuustoimintaan, jokaiseen osuustoiminnan keskuudessa käytyyn arvokeskusteluun liittyy vääjäämättä syvä huoli oikeasta eettisestä käyttäytymisestä.

Tästä syystä yhteisymmärryksen saavuttaminen keskeisistä osuustoiminnan arvoista on vaikea mutta antoisa tehtävä.

Vuosina 1990–92 Kansainvälisen Osuustoimintaliiton jäsenet ja monet tutkijat ottivat ruotsalaisen *Sven-Åke Böökin* johdolla osaa keskusteluun osuustoiminnan arvoista. Keskustelun tulokset on julkaistu teoksessa “Co-operative Values in a Changing World”, jonka Sven-Åke Böök kirjoitti ja Kansainvälinen Osuustoimintaliitto julkaisi. Se ja *W.P. Watkinsin*

kirjoittama kirja “Co-operative Principles: Today and Tomorrow” * ovat osuustoiminnan identiteettiä koskevan kannanoton pääasiallinen teoreettinen perusta. Tutustumista niihin suositetaan kaikille, jotka haluavat perehtyä aiheeseen perusteellisemmin.

Arvoja koskeva ensimmäinen lause kuuluu seuraavasti: *Osuuskuntien perustana ovat oma-toimisuuden, omavastuisuuden, demokratian, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden arvot.*

*O*matoimisuus pohjautuu siihen käsitykseen, että kaikki ihmiset voivat ja heidän pitäisi pyrkiä ottamaan kohtalonsa omiin käsiinsä. Osuustoimintaväen mielestä ihminen voi kuitenkin kehittyä kunnolla vain yhteistyössä toisten kanssa. Yksittäisen ihmisen tekemis- ja saavutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Yhteistyön ja keskinäisen vastuun avulla on mahdollisuus saavuttaa paljon enemmän varsinkin voimistamalla yhteistyötä markkinoilla ja valtiovaltaan päin.

Osallistumalla osuustoimintaan ja tukemalla osuuskunnan kasvua jäsenille kertyy taitoja ja ymmärrystä muista ihmisistä sekä laajempi kuva siitä yhteiskunnasta, jonka osa he

* ilmestynyt suomeksi nimellä Yhteenliittymisen voima, Tammi 1990

ovat. Tällä tavoin osuuskunnat edistävät jäsentensä jatkuvaa kasvua ja kehitystä.

O *omavastuu*-arvo tarkoittaa sitä, että jäsenillä on vastuu osuuskunnastaan, sen perustamisesta ja sen jatkuvasta elinvoimaisuudesta. Jäsenten velvollisuus on myös edistää osuustoimintaa perheidensä, ystäviensä ja tuttaviensa keskuudessa. Omavastuu tarkoittaa myös jäsenten velvollisuutta valvoa sitä, että osuuskunta pysyy riippumattomana julkisista ja muista yrityksistä.

O suuskunnat perustuvat *tasa-arvoisuuteen*. Osuuskunnan perusyksikkö on jäsen, joka on joko yksilö tai ryhmä. Ihmiskeskeisyys on yksi osuuskunnan pääomayrityksistä erottavista keskeisistä ominaisuuksista. Jäsenillä on oikeus osallistua, saada tietoja, tulla kuuluksi ja vaikuttaa päätöksentekoon. Jäsenyyden pitäisi olla mahdollisimman tasa-arvoista, mikä saattaa olla vaikeaa suurissa osuuskunnissa tai osuuskuntien yhteenliittymissä. Tasa-arvon saavuttaminen ja ylläpito on jatkuva ongelma kaikissa osuuskunnissa. Viime kädessä se on yhtä paljon tapa harjoittaa liiketoimintaa kuin sääntökysymys.

O *oikeudenmukaisuuden* toteuttaminen on niin ikään jatkuva haaste osuuskunnissa. Oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan ennen muuta tapaa, jolla osuuskunta kohtelee

jäseniään. Jäseniä pitäisi kohdella oikeudenmukaisesti silloin, kun heitä palkitaan heidän osallistumisestaan osuuskuntaan, mikä yleensä tapahtuu ylijäämän palautuksena, jäsenten nimissä tapahtuvana rahastointina tai erilaisina alennuksina.

V iimeinen toiminnallisista arvoista on *solidaarisuus*, jolla on pitkä ja arvostettu historia kansainvälisessä liikkeessä. Osuustoiminnassa tämä arvo takaa sen, ettei osuustoiminta ole pelkkä kapean oman edun peittämisuoto. Osuustoiminta on enemmän kuin jäsenten yhteenliittymä, se on myös kollektiivi. Jäsenten velvollisuus on varmistaa kaikkien jäsenten mahdollisimman oikeudenmukainen kohtelu. Yhteinen etu on aina pidettävä mielessä. Myös osuuskunnan palveluksessa olevia on pyrittävä kohtelemaan oikeudenmukaisesti (olivatpa he jäseniä tai eivät). Sama koskee ei-jäseniä.

Solidaarisuus merkitsee sitäkin, että osuuskunnalla on vastuu jäsenten yhteisestä edusta. Solidaarisuus voi ilmetä esimerkiksi yhteisten ponnistusten ja osallistumisen tuloksena ryhmälle kuuluvina rahastoina ja sosiaaliturvana. Solidaarisuuden arvo korostaa siis sitä, etteivät osuuskunnat ole vain yksilöiden yhteenliittymiä, vaan ne takaavat myös ryhmävoiman ja keskinäisen vastuun.

Edelleen solidaarisuus tarkoittaa sitä, että osuustoimintaihmiset ja

osuuskunnat pitävät yhtä. Osuuskunnat pyrkivät yhtenäisen osuustoimintaliikkeen luomiseen paikallisesti, kansallisesti, alueellisesti ja kansainvälisesti. Ne harjoittavat yhteistyötä kaikin mahdollisin tavoin voidakseen tarjota jäsenille parasta tavaraa ja palvelua halvimalla hinnalla. Ne tekevät yhteistyötä osoittaakseen yhtenäisyytensä suurelle yleisölle ja valtiovallalle. Kaikkiin osuuskuntiin liittyy yhteenkuuluvuuden tunne erilaisista tavoitteista ja toimintaympäristöstä riippumatta.

Lopuksi on korostettava, että solidaarisuus on osuustoimintafilosofian keskeisten käsitteiden - omatoimisuuden ja yhteistyön - syy ja seuraus. Juuri tämä filosofia erottaa osuuskunnat muista taloudellisen järjestäytymisen muodoista. On maita, joissa valtiolta ei ole välittänyt omatoimisuuden ja yhteistyön käsitteistä, vaan osuuskunnat on organisoitu valtiovallan aloitteesta ja tukemana, minkä onnettomana seurauksena on syntynyt valtiovallan hallitsemia ja johtamia liikkeitä. Sen vuoksi on välttämätöntä, että osuustoimintaihminen ja osuuskuntien omatoimisuuteen ja keskinäiseen vastuuseen perustuva solidaarisuus ymmärretään ja sitä kunnioitetaan etenkin kehitysmaissa, mutta myös teollisesti kehittyneissä maissa.

Eettiset arvot

Toinen lause kuuluu: *Kuten perustajansa osuustoimintaliikkeen jäsenet uskovat rebellisyyden, avoimuuden, yhteiskunnallisen vastuun ja muista ihmisistä välittämisen eettisiin arvoihin.*

Kuten perustajansa viittaa niihin merkittäviin miehiin ja naisiin, joiden panos kaikkien suurten liikkeiden perustamisessa on ollut huomattava. Heihin kuuluvat *Rochdalen uranuurtajat, F.W. Raiffeisen, Hermann Schultze-Delitsch, Philippe Buchez, N.F.S. Grundtvig ja Alphonse Desjardin*, joita kunnioitetaan heidän tuellaan syntyneissä liikkeissä ja ihaillaan muissa maissa. Niin tärkeää kuin heidän pragmaattisuutensa olikin, heidän panoksena oli yleensä muutakin kuin käytäntöön liittyvää. Se oli sekä eettistä että moraalista. Jokaisella kansallisella osuustoimintaliikkeellä on sitä paitsi omat perustajansa, joiden käytännön ja eettiset arvot ovat yhä tavattoman tärkeitä. Viittaus perustajiin muistuttaa myös heistä.

Voidaan perustellusti väittää, että osuustoiminnan edustamat eettiset arvot näkyvät myös joidenkin pääoma- ja valtionyhtiöiden toiminnassa. Eettisillä arvoilla on kuitenkin aivan erityinen merkitys osuustoiminnassa. Ne olivat erityisen tärkeitä osuuskuntien syntyessä 1800-luvulla. Ne ovat myös sen jälkeen vaikuttaneet moniin liikkeen

kasvusta ja kehityksestä vastuussa olleisiin henkilöihin.

Monet 1800-luvun osuuskunnista, etenkin Rochdalen Pioneerien Osuuskunta, olivat erityisen sitoutuneita *rehellisyteen*. Niiden toimintaa markkinoilla leimasi vaatimus rehellisistä mitoista, hyvästä laadusta ja kohtuullisista hinnoista. Työosuuskunnille on ollut ominaista koko niiden historian ajan pyrkimys rehelliseen ja avoimeen johtamistapaan. Pankkiosuustoiminta on hankkinut erinomaisen maineen ympäri maailmaa harjoittamansa rehellisen liiketoiminnan, etenkin korkopoliitiikkansa ansiosta. Maatalousosuuskunnat taas ovat menestyneet, koska ne ovat sitoutuneita korkealaatuisiin tuotteisiin rehellisine tuoteselosteineen.

Rehellisyysperinteeseen liittyen osuuskuntien päämääränä on ollut rehellinen liiketoiminta jäsenten kanssa, mikä puolestaan on johtanut rehelliseen kanssakäymiseen myös ei-jäsenten kanssa. Samasta syystä ne ovat noudattaneet *avoimuutta*. Julkisina yrityksinä osuuskunnat antavat säännöllisesti jäsenille, suurelle yleisölle ja valtiovallalle runsaasti tietoja toiminnastaan.

Muut eettiset arvot ovat syntyneet osuuskuntien suhteesta niihin yhteisöihin, joissa ne toimivat. Osuuskunnat ovat avoimia yhteisöjen jäsenille, ja ne ovat sitoutuneet kannustamaan ihmisiä omatoimisuus-

teen. Osuuskunnat ovat aina kollektiivisia instituutioita, jotka toimivat yhdessä tai useammassa yhteisössä. Ne ovat perinteisesti kantaneet huolta esimerkiksi yhteisön yksilöiden terveydestä. Niillä on siksi velvoite yrittää olla sosiaalisesti vastuullisia kaikessa toiminnassaan.

Taloudellisesta tilanteestaan riippuen monet osuuskunnat ovat osoittaneet kiitettävää huolenpitoa kanssaihmisistä. Ne ovat osallistuneet sekä inhimillisiin että taloudellisiin voimavaroin yhteisöjensä kehitykseen. Monet osuuskunnat ovat myös tukeneet huomattavasti kehitysmaiden osuustoimintaa. Ne voivat olla ylpeitä siitä. Se on osoitus sellaisen arvon olemassaolosta, jonka merkitystä on syytä korostaa.

Lyhyesti sanottuna rehellisyyden, *avoimuuden*, *yhteiskunnallisen vastuun* ja *muista ihmisistä välittämisen* arvoja voi esiintyä kaikista organisaatioissa, mutta ne ovat erityisen vakuuttavia ja näkyviä osuustoimintayrityksissä.

Periaatteet

Jobdanto

Monet ihmiset pitävät periaatteita rautaisina käskyinä, joista on pidettävä kiinni kirjaimellisesti. Jossakin mielessä onkin totta, että periaatteiden tulee olla mittapuu. Toisaalta niiden pitää myös rajoittaa ja estää joitakin toimenpiteitä ja samalla kannustaa toisiin.

Periaatteet ovat enemmän kuin käskyjä, ne ovat myös toiminnan arvioinnin ja päätöksenteon perusteita. Ei riitä, että kysytään, noudattavatko osuuskunnat periaatteiden kirjainta, on tärkeää tietää, noudattavatko ne niiden henkeä ja näkykö jokaisen periaatteen tarjoama visio yksin ja yhdessä osuuskunnan päivittäisessä toiminnassa. Tästä näkökulmasta katsottuna periaatteet eivät ole silloin tällöin rituaalinomaisesti tarkistettava vanhentuva lista, vaan tukeva ponnistus pohja ja lisäenergian lähde osuuskuntien jatkuvalle menestykselle.

Osuuskuntien ytimen muodostavat periaatteet ovat riippuvaisia toisistaan. Yhden laiminlyönti vähentää toistenkin merkitystä. Osuuskuntia ei pitäisi arvostella yhden periaatteen perusteella vaan katsoa, miten ne pitävät kiinni periaatteista kokonaisuutena.

Vuoden 1995 kannanotossa on seitsemän periaatetta: vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys, demokraat-

tinen jäsenhallinto, jäsenten taloudellinen osallistuminen, itsenäisyys ja riippumattomuus, koulutus, oppiminen ja viestintä, osuuskuntien keskinäinen yhteistyö ja vastuu toimintaympäristöstä. Ensimmäiset kolme osoittavat jokaiselle osuuskunnalle ominaisen sisäisen dynamiikan. Loput neljä liittyvät sekä sisäiseen toimintaan että ulkoisiin suhteisiin.

1. Vapaaehtoisen ja avoimen jäsenyyden periaate

Osuuskunnat ovat vapaaehtoisia organisaatioita, jotka ilman sukupuolista, yhteiskunnallista, rodullista, poliittista tai uskonnollista syrjintää ovat avoimia kaikille, jotka voivat käyttää osuuskunnan palveluja ja ovat valmiita noudattamaan jäsenyyden velvoitteita.

Tämän periaateen alku korostaa sitä, että osuuskunnat ovat vapaaehtoisia organisaatioita. Periaate vahvistaa sen, miten tärkeää on ihmisten vapaaehtoinen valinta sitoutua osuuskuntaan. Ihmisistä ei voida tehdä osuustoimintaihmiisiä. Heille pitää antaa mahdollisuus tutustua osuustoiminnan edustamiin arvoihin ja ymmärtää ne. Heille pitää antaa mahdollisuus vapaaehtoiseen osallistumiseen.

Kuitenkin monissa maissa eri puo-

lilla maailmaa taloudelliset syyt tai valtiovallan määräykset ovat joissakin tapauksissa pyrkineet pakottamaan ihmiset osuuskuntien jäseniksi. Tällaisissa tapauksissa osuuskunnilla on aivan erityinen velvollisuus varmistaa kaikkien jäsenten täysivaltainen osallistuminen niin, että he ryhtyvät tukemaan osuuskuntiaan vapaaehtoisesti.

Periaate jatkuu viittauksella siihen, miten osuuskunnat ottavat jäseniä. Siinä todetaan, että osuuskunnat ovat avoimia kaikille, jotka voivat käyttää niiden palveluja ja jotka ovat valmiit noudattamaan jäsenyyden velvoitteita ilman sukupuolista, yhteiskunnallista, rodullista, poliittista tai uskonnollista syrjintää. Periaate vahvistaa osuuskuntien jo syntyessään 1800-luvulla omaksuman kunnioituksen kaikkia yksilöitä ja kansoja kohtaan.

Ilmaisu ”avoin kaikille, jotka voivat käyttää osuuskunnan palveluja” osoittaa, että osuuskunnat ovat järjestäytyneet tiettyä tarkoitusta varten. Joissakin tapauksissa ne voivat palvella tehokkaasti vain jonkintyyppistä jäsentä tai rajoitettua jäsenmäärää. Kalastusosuuskunnat voivat ensisijaisesti palvella vain kalastajia, asunto-osuuskunnat voivat ottaa asukkaikseen vain tietyn määrän ihmisiä, työosuuskunnat voivat pitää palveluksessaan vain rajoitetun määrän ihmisiä. Toisin sanoen voi olla ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä syitä siihen, miksi

osuuskunta asettaa rajoituksia jäsenyydelle.

Ilmaisu ”valmiita noudattamaan jäsenyyden velvoitteita” muistuttaa jäseniä velvollisuuksista osuuskuntaa kohtaan. Velvoitteet vaihtelevat osuuskunnittain, mutta niihin kuuluu äänestysoikeuden käyttö, kokouksiin osallistuminen, osuuskunnan palvelujen käyttö ja mahdollisesti tarvittava pääomapanos. Velvollisuuksia on jatkuvasti korostettava, mutta niihin tulee myös liittyä merkittäviä etuja sekä jäsenelle että osuuskunnalle.

Osuuskuntien pitää varmistaa positiivisin toimin, ettei sukupuoli aseta esteitä jäsenyydelle. Osuuskuntien tulee myös huolehtia siitä, että naiset osallistuvat tasaveroisesti osuuskuntien koulutus- ja johdon kehittämisohjelmiin.

Osuuskuntien tulee myös ulottaa joko oma toimintansa kaikkiin sellaisiin väestöryhmiin ja vähemmistöihin, jotka voivat hyötyä osuustoiminnasta, tai sitten tukea uusien osuuskuntien perustamista.

Jäsenyyden periaate estää myös syrjinnän yhteiskunnallisin perustein. Sana yhteiskunnallinen viittaa ennen kaikkea luokkasyrjintään. Alkuajoista lähtien osuustoimintaliike on pyrkinyt lähentämään eri yhteiskuntaluokkia toisiinsa. Tämä pyrkimys onkin erottanut sen muista 1800-luvun ideologioista.

Yhteiskunnallinen viittaa myös

kulttuuriin, johon saattaa sisältyä etninen ja joissakin tapauksissa kansallinen identiteetti. Tämä on kuitenkin vaikea käsite, koska nimenomaan kulttuuriryhmien osuuskuntia on vähän. Useimmat niistä ovat vähemmistökuulttuuriryhmien osuuskuntia. Näillä osuuskunnilla on täysi oikeus toimia, elleivät ne puutu muiden kulttuuriryhmien parissa toimivien samankaltaisten osuuskuntien toimintaan, uhkaa yhteisöjensä ei-jäseniä tai niin kauan kuin ne tunnustavat velvollisuutensa edistää osuustoiminnan kehittämistä alueellaan.

Periaate viittaa myös rotuun. Monissa kannanoton alustavissa versioissa viittaus rotuun jätettiin pois, koska katsottiin, että jo pelkkä ajatus rodusta ihmisten luokittelijana on sopimatonta. Rotuun voi sisältyä biologisia eroavuuksia, näkemys, joka on viimeisten 150 vuoden aikana luonut ihmisten välisiä juopia ja aikaansaanut fanaattisuutta, sotia ja kansanmurhia.

Keskustelut osuustoimintaimistien kanssa ympäri maailmaa osoittivat kuitenkin, että rotusanan poisjättäminen saattaisi olla harhaanjohtavaa, koska jotkut osuustoimintaliikkeen filosofista perusasennetta tuntemattomat saataisivat päätellä, että ihmisiä voidaan syrjiä rodun perusteella. Sana siis sisällytettiin jäsenyyttä koskevaan hyväksytyyn periaatteeseen epäselvyyden välttämiseksi osuus-

toimintaliikkeen suhtautumisesta tähän kysymykseen.

Osuuskuntien tulee myös olla heidän poliittisista kytkennöistään. Alusta lähtien osuustoimintaliike on kannustanut eri poliittisten vakuumusten ja aatteiden edustajia yhteistyöhön. Se on pyrkinyt asettumaan perinteisten, paljon jännitteitä, levottomuutta ja sotia 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla aiheuttaneiden ideologioiden yläpuolelle. Kyky saattaa erilaisia ihmisiä yhteistyöhön yhteisten päämäärien hyväksi on yksi liikkeen uuden vuosituhannen suurina lupauksia.

Lähes kaikki osuuskunnat hyväksyvät jäseniä uskonnollisesta vakauksesta riippumatta. On olemassa joitakin kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen organisoimia rahoitusosuuskuntia. Ne eivät vaaranna periaatetta, elleivät ne puutu toisten samankaltaisten uskonnollisten ryhmien toimintaan tai uhkaa yhteisöjensä ei-jäseniä, vaan ovat yhteistyössä muiden osuuskuntien kanssa ja täyttävät velvollisuutensa osuustoimintaliikkeen kehittämiseksi omalla alueellaan.

Jäsenyyttä koskeva periaate liittyy kiinteästi koulutusta ja demokraattista jäsenhallintoa koskeviin periaatteisiin. Jäsenistö voi täyttää tehtävänsä vain, jos se on informoitu ja jos jäsenten, luottamushenkilöiden, johtajien ja (tarvittaessa) työntekijöiden välinen yhteydenpito toimii.

Jäsenistö kokee olevansa osallinen vain, jos sen kantaa kysytään ja jos sitä kuullaan. Vaikka luottamushenkilöiden, liikkeenjohdon ja henkilöstön pitää olla päteviä, heidän on myös kyettävä ymmärtämään jäseniä riippumatta näiden uskonnollisesta tai poliittisesta vakaumuksesta, sukupuolesta tai seksuaalisesta poikkeavuudesta, kulttuurisesta tai yleiskunnallisesta taustasta.

Jäsenyys on kiistatta oleellisin, mutta usein vähäteltyin kaikista periaatteista. Periaate tarkoittaa sitä, että osuuskunnan ja sen ensisijaisesti palveleminen ihmisten välillä pitää olla erityinen suhde. Tuon suhteen pitäisi määrittellä osuuskunnan harjoittama liiketoiminta, vaikuttaa tapaan, jolla se harjoittaa liiketoimintaa, ja olla perusta sen tulevaisuuden suunnitelmille. Jäsenyyden merkityksen tunnustamisen pitäisi myös merkitä sitä, että osuuskunta palvelee erityisen hyvin jäseniään, mikä on sen olemassaolon tärkein syy.

2. Demokraattisen jäsenhallinnon periaate

Osuuskunnat ovat jäsentensä hallitsevia demokraattisia organisaatioita. Päätöksentekoon aktiivisesti osallistuva jäsenistö määrää niiden toimintalinjoista. Luottamushenkilöinä toimivat miehet ja naiset ovat vastuussa toiminnastaan jäsenistölle.

Perusosuuskunnissa jäsenillä on yhtäläinen äänioikeus (jäsen/ääni). Myös muun asteisissa osuuskunnissa hallinto on järjestetty demokraattisesti.

Demokratia on vaikea käsite. Sitä voidaan pitää oikeuksien luettelona. Taistelu demokraattisista oikeuksista poliittisella tasolla on ollut yleinen aihe kahden viime vuosisadan historiassa. Osuustoiminnassa demokratiaan sisältyy oikeuksien tai itse asiassa oikeuksien ja velvollisuuksien määrittely. Mutta demokratia merkitsee myös demokratian hengen edistämistä osuustoiminnassa, mikä on loputon, vaikea, arvokas ja välttämätön tehtävä.

Vuoden 1995 kannanottoon sisältyvä periaate alkaa seuraavasti: Osuuskunnat ovat jäsentensä hallitsevia demokraattisia organisaatioita. Päätöksentekoon aktiivisesti osallistuva jäsenistö määrää niiden toimintalinjoista. Tällä korostetaan sitä, että jäsenet hallitsevat osuuskuntaa ja että hallitseminen tapahtuu demokraattisesti. Sisältö vahvistaa myös sen, että jäsenillä on oikeus osallistua aktiivisesti toimintapolitiikan määrittelyyn ja päättää keskeisistä asioista.

Monissa osuuskunnissa aktiivinen osallistuminen tapahtuu jäsenkokouksissa, joissa keskustellaan toimintapolitiikasta, tehdään tärkeät päätökset ja hyväksytään merkittävimmät toimenpiteet. Toisissa

kuten työ-, markkinointi- ja asunto-osuuskunnissa jäsenet osallistuvat rutiininomaisemmin päivittäiseen toimintaan.

Kaikissa osuuskunnissa luottamushenkilöinä toimivat miehet ja naiset ovat vastuussa toiminnastaan jäsenistölle. Tällä muistutetaan luottamushenkilöitä siitä, että heidän luottamustehtävänsä tarkoituksena on hyödyttää jäsenen välittömiä ja pitkän aikavälin tarpeita. Osuuskunnat eivät ”kuulu” luottamushenkilöille sen paremmin kuin luottamushenkilöille raportoivalle henkilöstölläkään. Osuuskunnat kuuluvat jäsenille ja luottamushenkilöt ovat vastuussa jäsenkunnalle sekä valintatilanteessa että koko toimikautensa ajan.

Periaatteen loppuosa kuuluu: perusosuuskunnissa jäsenillä on yhtäläinen äänioikeus (jäsen/ääni). Myös muunasteisissa osuuskunnissa hallinto on järjestetty demokraattisesti.

Sisältö kuvaa osuuskunnille tyypillistä äänestysmenettelyä. Perusosuuskunnissa sääntö on itsestään selvä. Muissa osuuskunnissa äänestysmenettely on avoin perustuen siihen, että osuuskuntien uskotaan itse pystyvän parhaiten päättämään, mikä kulloinkin on demokraattista. Monissa toisen ja kolmannen asteen osuuskunnissa on ryhdytty noudattamaan suhteellista äänestystapaa osoittamaan hyödyn erimittaisuutta, jäsenosuuskuntien vaihtelevaa kokoa ja osuuskuntien eri-

laista sitoutumista. Tällaiset menettelytavat pitäisi aika ajoin tarkistaa eikä yleensä ole oikein, jos pienimpien osuuskuntien vaikutus on niin vähäinen, että ne kokevat itsensä äänivalittomiksi.

3. Jäsenten taloudellisen osallistumisen periaate

Jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti osuuskunnan pääoman kartuttamiseen ja hallitsevat sitä demokraattisesti. Ainakin osa pääomasta on yleensä osuuskunnan omaisuutta. Jäsenyyden edellyttämälle osuusmaksulle jäsenet saavat yleensä vain rajoitetun koron tai eivät korkoa lainkaan. Ylijäämän jäsenistö osoittaa yhteen tai useampaan seuraavista tarkoituksista: osuuskunnan kebittämiseen perustamalla mikäli mahdollista ainakin osaksi jakamattomia rabastoja, etuihin jäsenille subteessa heidän käyttämiinsä palveluihin tai jonkin muun jäsenistön hyväksymän toiminnan tukemiseen.

Osuuskunnat toimivat siten, että pääoma palvelee eikä hallitse. Osuuskunnat ovat olemassa jäsenten tarpeita varten. Periaate kuvaa sitä, miten jäsenet sekä sijoittavat osuuskuntaansa että päättävät, miten ylijäämä käytetään.

Jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti osuuskunnan pääoman kartuttamiseen ja hallitsevat sitä demokraattisesti korostaa sitä, että jäsenten pitää sekä osoittaa pääomaa osuuskunnan käyttöön että tehdä se oikeudenmukaisesti. Jäsenet voivat itse asiassa kartuttaa osuuskunnan pääomaa neljällä tavalla.

Ensiksikin, useimmista osuuskunnissa jäsenyys edellyttää osuusmaksua tai osuuksia jäsenetujen saamiseksi. Vain harvoissa tapauksissa osuusmaksulle tai osuuksille maksetaan korkoa.

Toiseksi, jos osuuskunnat menestyvät, ne voivat perustaa rahastoja, joiden varat ovat syntyneet osuuskunnan toiminnasta. Yleensä rahastot ovat kokonaan tai suureksi osaksi yhteistä omaisuutta, joka on kertynyt jäsenten yhteisin ponnistuksin. Monien sääntöjen mukaan tätä yhteistä pääomaa ei jaeta jäsenille edes silloin, kun osuuskunta lopettaa toimintansa, vaan se jaetaan yhteisöille tai muille osuuskunnille.

Kolmanneksi, osuuskunnat saattavat tarvita paljon enemmän pääomaa kuin ne pystyvät kerryttämään taloudellisella toiminnallaan. Monet osuuskunnat odottavat jäsenten osoittavan osan ylijäämästä osuuskunnalle jollakin vuorottelu-menetelmällä tai eläkkeelle siirtymiseensä saakka. Näissäkin tapauksissa osuuskunta ei maksa korkoa, vaan

jäsen hyötyy jatkuvasta osallistumisesta ja tulevasta ylijäämistä.

Neljänneksi, osuuskunnat saattavat joutua vetoamaan jäseniinsä investointien rahoittamiseksi. Ehkäpä näin pitäisi tehdä useamminkin. Sijoitetulle pääomalle pitää silloin maksaa kohtuullinen korko. Koron pitää olla kilpailukykyinen joko normaali pankki- tai valtiovallan määräämä korko, ei keinottelukorko.

Jäsenet myös valvovat osuuskunnan pääomaa kahdella keskeisellä tavalla. Ensiksikin, lopullinen päätösvalta kaikissa asioissa kuuluu jäsenille riippumatta siitä, miten osuuskunta hankkii pääomaa toimintaansa. Toiseksi, jäsenten pitää voida omistaa ainakin osa pääomasta yhteisesti osoitukseksi heidän yhteisistä ponnistuksistaan.

Kun osuuskunnan toiminnasta kertyy ylijäämää, jäsenillä on oikeus ja velvollisuus päättää, miten ylijäämä käytetään. Ylijäämä voidaan käyttää seuraavasti:

(a) Osuuskunnan kehittämiseen perustamalla mikäli mahdollista ainakin osaksi jakamattomia rahastoja. Tämä tapa, minkä pitäisi useimmissa osuuskunnissa olla normaali tapa käyttää se ylijäämä, jota ei palauteta jäsenille, on tärkeä osuuskunnan elinmahdollisuuksien turvaamiseksi tulevaisuudessa.

(b) Jäsenille voidaan maksaa palautusta palvelujen käytön suhteessa. Tämä on perinteinen tapa palkita jäseniä heidän osallistumisestaan.

(c) Osuuskunta voi tukea muuta jäsenten hyväksymää toimintaa. Yksi tärkeimpiä tehtäviä on tukea osuustoimintaa paikallisesti, kansallisesti, alueellisesti ja kansainvälisesti.

4. Itsenäisyyden ja riippumattomuuden periaate

Osuuskunnat ovat itsenäisiä, jäsentensä hallitsemia, omatoimisuuteen perustuvia organisaatioita. Mahdollisten sopimusten tekeminen muiden organisaatioiden kanssa valtiolta mukaan luettuna tai ulkopuolisen pääoman bankinta tapabtuu jäsenten demokraattista ballintoa tai osuuskunnan itsenäisyyttä vaarantamatta.

Valtiolta vaikuttaa kaikkialla maailmassa osuuskuntien toimintaan. Valtiolta päättää osuuskuntia koskevasta lainsäädännöstä. Verotus sekä talous- ja sosiaalipolitiikka voivat joko haitata tai tukea osuuskuntia. Sen vuoksi kaikkien osuuskuntien tulisi pyrkiä avoimiin ja selkeisiin suhteisiin valtiovallan kanssa.

Itsenäisyyden periaate korostaa samalla sitä, että osuuskuntien pi-

tää olla autonomisia samalla tavoin kuin pääomayritykset ovat itsenäisiä suhteessaan valtiovaltaan.

Viiittaus muihin organisaatioihin tuo esiin sen, että yhä useammin osuuskunnat ryhtyvät yhteisyrityksiin yksityisen sektorin yritysten kanssa, eikä ole mitään syytä olettaa tämän suuntauksen muuttuvan. Periaate korostaa kuitenkin sitä, miten tärkeää osuuskunnan on säilyttää vapautensa ja päättää omasta kohtalostaan näissäkin tapauksissa.

5. Koulutuksen, oppimisen ja viestinnän periaate

Osuuskunnat tarjoavat jäsenilleen, luottamushenkilöilleen, liikkeenjobdolleen ja henkilöstölleen mahdollisuuden koulutukseen ja oppimiseen tehokkaan osallistumisen toteuttamiseksi osuuskunnan kehittämiseen. Osuuskunnat viestivät suurelle yleisölle sekä etenkin nuorisolle ja mielipidevaikuttajille osuustoiminnan luonteesta ja sen eduista.

Osuustoimintaliike on perinteisesti sitoutunut harjoittamaan koulutusta. Vuoden 1995 periaate korostaa koulutuksen ja oppimisen merkitystä osuuskunnissa. Koulutus merkitsee enemmän kuin tiedonjakamista ja tai kannatuskehotusta. Se merkitsee sitä, että jäsenet, luotta-

mushenkilöt, liikkeenjohto ja henkilöstö saadaan ymmärtämään osuustoiminta-ajatuksen ja käytännön moninaisuus ja rikkaus. Oppiminen merkitsee sen varmistamista, että osuuskunnassa toimivilla on tarpeelliset tiedot ja taidot hoitaa tehtävänsä tehokkaasti.

Koulutus ja oppiminen ovat tärkeitä myös siksi, että ne antavat osuustoimintajohtajille mahdollisuuden ymmärtää jäsenten tarpeita. Koulutuksen ja oppimisen pitäisi auttaa arvioimaan osuuskunnan toimintaa ja tekemään ehdotuksia parannuksiksi tai uusiksi palveluiksi. Osuuskunta, joka rohkaisee kahdensuuntaiseen tiedonvälitykseen jäsenten ja toimivan johdon välillä ja toimii samalla tehokkaasti, voi tuskin epäonnistua.

Periaate päättyy toteamukseen, että osuuskunnalla on erityinen velvollisuus antaa tietoa nuorille ja mielipidevaikuttajille (esimerkiksi poliitikoille, virkamiehille, viestintävälineiden edustajille ja kouluttajille) osuustoiminnan luonteesta ja eduista. Viime vuosina aivan liian monet osuuskunnat ovat unohtaneet tämän velvoitteen. Jos osuuskunnat haluavat täyttää sen tehtävän, johon niillä on mahdollisuudet, tämä velvoite on hoidettava paremmin. Ihmiset eivät arvosta eivätkä tue toimintaa, jota he eivät ymmärrä.

6. Osuuskuntien keskinäisen yhteistyön periaate

Osuuskunnat palvelevat jäsenistöään tehokkaimmin ja vabvistavat osuustoimintaliikettä harjoittamalla keskinäistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Tätä periaatetta, joka esiintyi ensi kerran vuoden 1966 periaatejulistuksessa, on noudatettu vaihtelevalla menestyksellä 1850-luvulta lähtien. Sen merkitys ei koskaan ole ollut suurempi kuin 1990-luvulla. Osuuskuntien pitää voida vapaasti ilman valtiovallan sekaantumista liittoutua, sulautua ja perustaa keskenään yhteisyrityksiä.

Tehokas käytännön yhteistyö takaa parhaiten osuuskuntien vaikutusmahdollisuudet. Ne voivat saada aikaan paljon paikallisella tasolla, mutta niiden on jatkuvasti pyrittävä hankkimaan suuryritysten edut säilyttämällä samanaikaisesti paikallinen leimansa ja omistuksensa. Se on vaikeaa etujen tasapainottamista, haaste osuustoiminnan kaikille rakenteille ja osuustoiminnallisen kyvykkyyden testi.

Osuuskuntien on havaittava yhteisyritysten tarjoamat mahdollisuudet. Yhteisyrityksiin on ryhdyttävä käytännön pohjalta pitämällä tarkasti huolta jäsenten eduista. Osuuskuntien on aikaisempaa enemmän mietittävä kansainvälistä yhteistyötä. Kun

kansallisvaltiot menettävät kykynsä hallita kansainvälistä taloutta, osuuskunnilla on ainutlaatuinen tilaisuus suojella ja parantaa tavallisten ihmisten asemaa.

Osuuskuntien on myös aikaisempaa paremmin pidettävä huolta tukiorganisaatioidensa ja -toimintojensa vahvistamisesta. On suhteellisen helppoa kantaa huolta yhdestä tietystä osuuskunnasta, mutta ei ole aina helppoa havaita osuustoiminnan yleistä etua, joka perustuu solidarisuuteen ja osuuskuntien keskinäiseen yhteistyöhön. Sen vuoksi yleiset osuuskuntien tukijärjestöt ovat tarpeellisia. Sen vuoksi on ratkaisevan tärkeää, että eri osuuskunnat tekevät yhteistyötä suhteessa valtiovaltaan tai puhuessaan osuustoiminnan puolesta suuren yleisön keskuudessa.

7. Toimintaympäristö- vastuun periaate

Osuuskunnat toimivat yhteisöjensä kestäväin kehityksen hyväksi jäsenten päättämällä tavalla.

Osuuskunnat ovat olemassa ensisijaisesti jäseniään varten. Läheinen suhde jäseniin usein määrättyllä maantieteellisellä alueella sitoo osuuskunnat myös tiiviisti toimintaympäristöönsä. Niillä on velvollisuus varmistaa toimintaympäristönsä taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys. Niillä on velvollisuus työskennellä yhteisöjensä ympäristön suojelemiseksi. Jäsenten pitää päättää, miten paljon ja millä tavoin osuuskunnat osallistuvat yhteisöjensä toimintaan. Jäsenet eivät saa kuitenkaan väistää tätä velvollisuutta.

Johtopäätös

Osuustoiminnan periaatteet ovat liikkeen elinvoiman muodostava kumulatiivinen kokonaisuus. Johdettuina liikkeen toimintaan alusta alkaen vaikuttaneista arvoista periaatteet ovat osuuskuntien rakenteiden pohja ja määrittävät samalla osuustoimintaliikkeelle ominaiset asenteet. Ne ovat se ohjenuora, jolla osuustoimintaihmiset kehittävät organisaatioitaan. Ne ovat käytännön periaatteita, joita ovat muovanneet

sekä sukupolvien kokemukset että filosofiset aatteet. Ne ovat joustavia ja käyttökelpoisia eri osuuskunnille eri toimintaympäristöissä. Ne edellyttävät osuustoimintaihmisiltä päätöksiä esimerkiksi heidän instituutioidensa demokratian luonteesta, eri etupiirien rooleista, ylijäämän jakamisesta. Niiden avulla osuustoimintaihminen toiminta on tehokasta, osuuskunnat ovat omaleimaisia ja osuustoimintaliike arvokas.

Osuustoiminnan neuvottelukunta

Osuustoiminnan neuvottelukunnan tarkoituksena on toimia suomalaisten osuustoiminnallisten järjestöjen ja yritysten yhteistyöelimenä. Vuodesta 2001 toiminut neuvottelukunta työskentelee osuustoiminnan keskustelufoorumina, kehittäjänä ja edunvalvojana. Neuvottelukunta vie läpi osuustoiminnallisten yritysten yleisiä toimintaedellytyksiä parantavia hankkeita.

Neuvottelukunnassa käsitellään osuustoiminnan kansainvälisten järjestöjen toimintaa. Erityisesti käsitellään Kansainvälisen Osuustoimintaliiton ICA:n asioita, jonka suomalaiset jäsenet, Pellervo-Seura ry ja Suomen Osuuskappojen Keskusliitto SOKL ry, ovat edustettuina neuvottelukunnassa.

Osuustoiminnan neuvottelukunnan jäsenorganisaatiot:

Osuuskunta Tradeka-yhtymä
Käyntiosoite Hämeentie 19, 00500 Helsinki
Postiosoite PL 72, 00501 Helsinki
puhelin (09) 7331, fax (09) 733 2155
Sähköpostiosoitteet muotoa: etunimi.sukunimi@tradeka-yhtymä.fi
www.tradeka.fi

OP-Keskus osk
Teollisuuskatu 1 b, PL 308 00101 HELSINKI
Puhelin: 010 252010, Fax: 010 252 4490
www.op.fi

Pellervo-Seura ry
PL 77 (Simonkatu 6)
00101 HELSINKI
puh. (09) 4767 501, faksi (09) 694 8845
sähköposti toimisto@pellervo.fi
www.pellervo.fi

Suomen Osuuskappojen Keskusliitto SOKL r.y.
PL 1 (Fleminginkatu 34, 00510 HELSINKI)
00088 S-RYHMÄ
puh. 010 76 8011, fax 010 76 80255
Yhteysjohtaja Anne Santamäki (kansainväliset asiat)
puh. 010 76 80357
sähköposti anne.santamaki@sok.fi
Järjestöpäällikkö Eero Peltonen (osuustoiminta yleensä)
puh. 010 76 80252
sähköposti eero.peltonen@sok.fi
www.s-kanava.fi

ICA:n kotisivut:
www.ica.coop
www.coopseurope.coop

Osuustoiminnan arvot ja periaatteet

1. Osuuskunnat ovat vapaaehtoisia ja avoimia organisaatioita.
2. Perusosuuskunnat noudattavat jäsen/ääni -periaatetta.
3. Osuuskunnan jäsenet osallistuvat yhdenvertaisesti ja oikeudenmukaisesti pääoman kartuttamiseen.
4. Osuuskunnat ovat itsenäisiä, jäsentensä hallitsevia, omatoimisuuteen perustuvia demokraattisia organisaatioita.
5. Osuuskunnat tarjoavat jäsenilleen, luottamushenkilöilleen, liikkeenjohdolle ja henkilöstölleen mahdollisuuden koulutukseen.
6. Osuuskunnat harjoittavat keskinäistä yhteistyötä.
7. Osuuskunnat toimivat yhteisöjensä kestäväen kehityksen hyväksi jäsenten päättämällä tavalla.

perusarvot

- omatoimisuus
- omavastuus
- demokratia
- tasa-arvo
- oikeudenmukaisuus
- solidaarisuus

eettiset arvot

- rehellisyys
- avoimuus
- yhteiskunnallinen vastuu
- muista ihmisistä välittäminen